

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Dissertationvm Atqve Programmatvm Crellianorvm

Hendel, Johann Christian Hendel, Johann Christian

Halae ad Salam, 1784

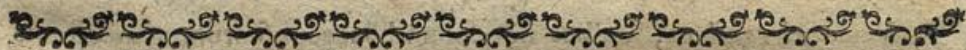
VD18 90544366

CIII. Observationes De Fructibus Pratorum Ante Tempus Pascendi
Perceptis. Von der Wiesen-Nutzung zu geschlossenen Zeiten.

urn:nbn:de:gbv:45:1-13911

Ex his intelligetur, patris absentis curationem, filio eius, tanquam *proximo heredi*, quamvis *impubes* aut *minor* sit, a iudice merito deferri, ut bona ab ipso potius, quam extraneo, aut certe per curatorem filio adiunctum, nomine filii administrantur. Sed de hac absentium cura plures diligentius exposuerunt *).

*) BENED. CARPZOVII Iurispud. forens. Rom. Saxon. P. III. Const. 15. def. 48. sequ. Io. Schilteri Praxis Iur. Rom. in foro Germ. Exerc. 15. Lib. V. tit. 4. § 71. sequ. Georg. Beyer Specimen Iur. Germ. Lib. I. c. 27. §. 44. sequ. Praesid. disp. quando curator absentis heredes aequae propinquos a successione excludat.

CIII.

O B S E R V A T I O N E S
D EFRUCTIBVS PRATORVM
ANTE TEMPVS PASCENDI PERCEPTIS.

Von der Wiesen-Nutzung zu geschlossenen Zeiten.

AD LEGEM XXXI. D. DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

VITEMBERGAE, DIE OCTOBRI8 C1819 CCLIV.

Lex XXXI. D. de verborum significatione.

VLP IANVS Lib. XVIII. ad Edictum.

Pratum est, in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus est: ex eo dictum, quod *paratum* sit ad fructum capiendum.

§. I.

MARCVS PORCIVS CATO, in libro, quem de re rustica confecit, agro, ait, ut homini, quamvis quaestuosus sit, si etiam sumptuosus fuerit, parum relinqui *a)*. Veteres enim rustici fructus *inutiles* putabant, qui magno *sumtu & labore* quaerendi essent; cum, si impendium cum

Pratorum fructus naturales sunt, hinc non pertinent ad heredes fructuarii, nisi ab

a) CATO de re rust. cap. 1. §. 6.

cum reditu contuleris, frustra laborem consumpsisse videaris. Hac de causa ipso percepti
idem CATO, agrum riguum, seu *pratum*, inter nouem genera agrorum, ^{sunt; culcu-}
praecipuo loco habendum esse, docet, quia fructum edit sine magno impen- ^{ram tamen}
dio & incommodo coloni ^{aliquam de-} *b)*. VARRO certe inter agros dat *primum* ^{siderant.}
pratis, ideoque *prata* quasi *parata* ab antiquis appellata esse obseruauit *c)*.
Plerique veterum vno ore pratorum nomen deduxerunt a *paratis*, quod
pratum protinus *paratum* sit & minimo labore conseruetur *d)*. Cum enim
alii terrae fructus multum *instrumenti* desiderent & magna industria *paren-*
tur; idem VARRO alio loco, *prata*, dixit, sine labore, *parata* esse, quia
natura in illis sponte fructus procreat, quamuis nulla humana ope prouo-
centur *e)*. Hinc *pratis* opponuntur *rura*, in quibus quotannis *rursus*
idem opus faciendum est, ut *rursus* fructum capiamus *f)*. ISIDORVS
omnibus Romanis hoc placuisse tradit, quod *prata* quasi *parata* appellen-
tur, quia falce secari possunt, sine magno labore culturae & sine magno in-
commodo impensae *g)*. His obsecutus est VLPIANVS noster, qui L. 13.
D. de verb. signif. *pratum* esse ait, in quo, ad fructum percipiendum, *falce*
duntaxat opus est: ex eo dictum, quod *paratum* sit ad fructum capiendum.

Credebam, hoc ad ineptias Stoicorum pertinere, qui in vocum origi-
nibus inuestigandis, mirifice delirauerunt, & rerum naturam ex fortuitis
& exiguis elementis vocabulorum explicarunt. Igitur mirabar, Stoicos
philosophi sui mentum & barbam non pariter *pratum* appellasse, quia &
mentum paratum est ad barbam detondendam, & quia nouacula opus est,
ut barba commode detondeatur.

Sed viacimur omnium consensu, qui *prata* quasi *parata* dici censuerunt.
SCIPIO GENTILIS *b)* in libro originum ad Pandectas opportune mo-
nuit, Romanos agrum pascuum non solum *pratum*, sed etiam *paratum* ap-
pellasse, illudque approbavit ex loco aliquo CATVLLI *i)*, in quo flos
parati moriturus, ense aratri tactus esse dicitur.

Præ.

- b)* COLVMELLA de re rust. Lib. II. cap. 2. §. 6. *c)* VARRO de re rust.
Lib. I. cap. 7. §. 10. *Plin.* Hist. nat. Lib. XVIII. c. 5. *d)* COLVMELLA
de re rust. Lib. II. c. 17. §. 2. *e)* VARRO de ling. lat. Lib. IV. ex edit.
Iansson. p. 11. *f)* VARRO loc. cit. *g)* ISIDORVS orig. Lib. XV.
c. 13. voce: *pratum*. *h)* SCIPIO GENTILIS in libro ad Pandectas sub
voce: *pratum*, in Thef. Otton. Tom. IV. p. 1395. *i)* CATVLL. Epigr. XI.
ad Furium & Aurelium v. 22.

Qui illius culpa cecidit, velut parati (prati)

Vltimi flos moriturus

Ipsa lex carminis & metri trisyllabam, vocem desiderat. Quare apparet, *parati*,
non *prati*, legendum esse.

Fasc. XI.

T

Pratum igitur veteres, quasi ad fructum sine magna industria culturae a *natura paratum*, dici voluerunt. Sed haec utcumque existimata fuerint, non in magno discrimine ponemus. Hoc tamen expeditum est, *pratorum genus* agris aliis praeferrere, quod in *pratis*, sine magno impendio aut incommodo culturae, fructus enascantur. Meretur enim observari, hac de causa inprimis *arua*, in tabulis censualibus, a *pratis* disiuncta esse, quia *arua* conferantur fructibus, in *pratis* fructus sponte proveniant, nulla arte prouocati. *ULPIANVS* auctor est, in forma censuali *aruum* dici, quod in decem annos proximos *satum* sit, sed *pratum*, quod *sectum* sit inter decem annos proximos, absque alia impensa aut cultura. *L. 4. pr. D. de cens.* *COLVMELLA* etiam describit campum in *arua* & *prata* pariter digestum, cum hae species agrorum toto genere diuersae esse videantur ^{k)}. *ISIDORVS* habet quatuor genera agrorum, *florentes agros*, quales sunt *horti*, *sationales*, id est *arua*, aut *consitos*, in quibus arbores serantur, aut *pascuos*, qui herbis tantum & animalibus vacent ^{l)}. *ISIDORVS* forte cogitauit verba *PLAVTI*, qui *aruum* commemorat, in quo fieri possit aratuncula, eique opponit *agrum pascuum* pluribus communem:

non aruus hic, sed pascuus est ager m).

Vides *pascua* & *prata*, quae sponte fructum ferunt, *aruis* seu *agris sationalibus* praeferrere, cum in his tunc demum, si sementem feceris, messem expectare possis.

Hoc adduxit magistros artis nostrae, ut fructus *pratorum* speciatim *naturales* appellarent, quos *natura* sponte, sine magna diligentia humana, educare solet, illosque seiungerent ab *industrialibus*, quos magna cura & labore ex terra elicere debemus. *IULIANVS* quidem nihil discriminis admittit, ideoque omnes fructus non iure seminis, sed iure soli a domino acquiri arbitratur. *L. 25. pr. D. de usur. & fruct.* *Saxones* autem, *naturales* fructus partem fundi esse, atque ad dominum soli pertinere, non vero ad vasalli aut usufructuarii heredes, nisi fructuarius viuus illos perceperit, transferri posse censuerunt. Contra, *messis aruorum* & fructus, qui *industriam* sationis & culturae postulant, post *laborem culturae* consummatum, ipso iure ad vasallum aut fructuarium & illorum heredes referuntur. Die Früchte aber, so naturales genennet werden, bleiben denen Lehnsfolgern und Grundherrschaft, und nicht denen Erben, *P. III. Const. El. Sax. XXXII.* & paulo ante: Was die Eigde bestrichen hat und unterbracht ist, bey leben des Verstorbenen, solches, weil es des Verstorbenen erworbenes Gut, auch bey seinem leben beschickt worden, folget und bleibet denen Erben, und nicht des

^{k)} *COLVMELLA*. de re rust. Lib. I. cap. 2. §. 4.
cap. 13. voce: *aruum*.

^{l)} *ISIDORVS* orig. Lib. XV.
^{m)} *PLAVTUS* in *Truculento* Act. 1. Scen. 2. v. 47.

denen sehnfolgern. *dict. Const. Elect. Sax. XXXII.* Haec res summam rationem habet. Qui enim laborem sementis fecerit, merito fructu messis recreatur, ne diligentes agricolas poeniteat sementis suae. Quae vero *natura* in pratis progenerat, non pro praemio laboris, sed pro *naturae beneficio* habentur, & his relinquenda sunt, qui illos percipiunt, & qui fundum illum possident, in quo hi fructus enascuntur.

Itaque *pratorum* fructus *Saxonibus* videntur *naturales esse*, qui sola *perceptione*, postquam a fundo separati sunt, a fructuario & vasallo acquiri possunt. *Fructus vero industriales* & messes aruorum, ipso seminis & sationis iure, ad illum, qui laborem & industriam agris conferendis commodavit, pertinere iudicantur.

Ceterum, si vere res aestimanda est, ne *fructus* quidem *pratorum* recte semper proveniunt, sine cultura & opera humana, ideoque *industriales* interdum appellari possunt. *PALLADIUS* docuit, si in praedio non sit ager pascuus, pratum novellum magna *cura* & *industria parandum esse*, ut herbae feliciter succrescant. Extirpandum enim esse locum, ait, & liberandum impedimentis omnibus, herbis latioribus & virgultis ⁿ). Etiam benigna prata nonnunquam mense Augusto *vrenda* sunt, ut & aliorum fructuum festinatio reprimatur ad stirpes, & incensis aridis nova laetius succedant ^o). Immo vero, nonnunquam *rigunda* sunt prata, si macies foli hoc postulet, quamvis *COLVMELLA*, foenum, quod suapte natura in solo succoso gignitur, laetius esse iudicet, quam quod irrigatum elicitur ex pratis ^p). *CATO* etiam prata *stercorari* & primo *vere purgari* docet, ut herbae malae radicitus effodiantur ^q). Stercus columbinum inprimis spargi iubet, ut foenum melius exsurgat ^r). Praeterea *PLINIUS SECVNDVS* & *PALLADIUS*, interdum semina *foeni*, inprimis graeci, in pratis *disserenda* esse, praecipunt, & cinerem ingerendum, ut muscus enecetur ^s). Taceo aggeres, quibus *prata* contra vim fluminis munienda sunt, & fossias atque aquae ductus, quibus humorem *inutilem* ex pratis derivamus.

Ex his intelligetur, colono, qui labori & *industriae* pepercerit, *pratorum* etiam prouentum non semper respondere. Sed quia tamen plus *naturae* in pratis, quam *industriae* debetur, pratorum fructus solemus speciatim *naturales* appellare, qui ad fundi dominium pertinent, & a fructuario sola perceptione, postquam a solo separati sunt, acquiri atque ad heredes transmitti possunt.

T 2

Non-

ⁿ) *PALLADIUS* de re rust. Lib. X. Tit. X. §. 2. mens. Septembri. ^o) Id. Lib. I. Tit. I. §. 4. mens. August. ^p) *COLVMELLA* de re rust. Lib. II. cap. 17. §. 3. ^q) *CATO* de re rustica cap. 50. ^r) id. cap. 36. ^s) *PLINIUS* hist. nat. Lib. XVIII. cap. 28. *Palladius* de re rustica Lib. X. Tit. X. §. 3.

Nonnunquam prata etiam *pascua* dicuntur, *L. 1. 2. & 3. C. de pascuis publ. & priv.* Sed pascuorum nomen latius porrigitur, ut etiam *sal-tus pascuos* comprehendat. *dict. L. 1. C. eod.*

GAIVS commemorat syluam *pascuam*, quae pastui pecudum destinata est, *L. 30. §. 5. D. de verb. sign.* cum greges pecudum non solum in pratis, sed etiam in syluis, aut montibus, aut collibus ¹⁾, pascantur. PLINIVS SECVNDVS observat, omnia loca, ex quibus populus romanus redditum habuerit, *pascua* appellata esse, quia diu hoc solum vectigal fuerit, quod pro pastu pecorum in locis pascuis exsoluebatur ²⁾: de qua re deinceps exponemus.

§. II.

Magna pars
pretii fundo-
rum pratis
& pascuis
continetur.
Emuntur &
conducuntur
pascua in pri-
mis publica,
quorum ma-
gnus fauor.

Habes *prata & pascua*, quae, quamvis *industriam* aliquam desiderant ³⁾, plerumque tamen sponte fructus ferunt, cum liberaliter fructus a natura procreentur. Ne credas, *naturalem* illam & fortuitam commoditatem apud veteres exiguo in pretio fuisse. CATO enim interrogatus, quis *optimus* sit *quaestus*, respondit, *optimum* esse, si quis *bene pascat*, proximum, si *mediocriter pascat* ⁴⁾. Ideoque nervus rei rusticae *pastionibus* inprimis videtur contineri. Villa certe, si VARRONEM audiamus, ibi ponenda est, ubi *laxae* sunt *pastiones*, ut fructum praedii locupletissimum percipiamus ⁵⁾. Non attingam *viriditatem pratorum*, quam etiam MARCVS TVLLIVS inter oblectamenta senectutis posuit, cum incredibilem pariat iucunditatem ⁶⁾. Hoc intellexit ille apud Poëtam, qui confescere voluit in praedio, in quo

Et gelidi fontes & mollia prata fuerunt

& nemus. Hic ipso tecum consumerer aeno ⁷⁾.

Sedes etiam beatissimorum hominum, qui fatis suis feliciter defuncti sunt, iucunditate *pratorum* commendantur:

Nulli certa domus: lucis habitamus opacis,

riparumque toros & prata recentia viuis

incolimus ⁸⁾.

Credebantur enim haec etiam mortuis delectationi esse, quae viuis placuissent. Hinc ipsas *pastiones* ne mortuis quidem molestas esse iudicabant:

— — — — — *quae cura nitentes*

pascere equos, eadem sequitur tellure repostos ⁹⁾.

HORA-

2) COLVMELLA Lib. I. cap. 2. §. 4.

11) PLINII Hist. nat. Lib. XVIII. c. 3.

x) COLVMELLA de re rust. in praef. Lib. I. §. 28.

y) PLINII Hist.

nat. Lib. XVIII. c. 5.

2) VARRO de re rust. Lib. I. c. 12. §. 1.

a) CI-

CERO de Senect. c. 16.

b) VIRG. Ecl. X. v. 42.

c) VIRG. Lib. VI.

Aeneid. v. 673. seqq.

d) VIRG. l. c. v. 655. seq.

HORATIVS FLACCVS, *feriarum* imprimis nonarum Decembrium, maximam celebritatem in *pratis* esse ait, si

*Festus in pratis vacat otioso
cum boue pagus e).*

Sed haec ad vsum iucunditatis, non ad quaestum, neque ad communem aliquam vtilitatem, referuntur. At vero vt antea diximus, etiam *quaestus* optimus ex *pratis* & *pascuis* speratur, quia haec minimo impendio collantur. Eleganter VARRO docet, veteres rusticos diuissse *peculia*, & redditus fundorum, vt alii sererent, alii pecudes pascere, quibus duobus *peculiis* omnis praediorum redditus contineatur *f*). Hinc praeter agriculturam, necessariae erant *pastiones*, non solum *villaticae*, sed etiam *agrestes*, cum, propter stercoreationis necessitatem, ne quidem ager, neglecta re pecuaria, recte coli posse videretur. Idem igitur VARRO, *pastiones agrestes*, quae rei pecuariae nomine comprehendebantur, rem nobilem esse, ait, quae imprimis *locupletet* & amplificet diuitias & opus rusticorum. Ipsa felicitas temporum & *pacis* commoditas hac formula significabatur:

Pascite vt ante boues pueri g).

HORATIVS FLACCVS, hoc argumentum diuitiarum esse putat, si quis multa *pascua* possideat in regionibus diuersis, & pecudum greges ex Appulia in Samnium, & ex Calabriae pratis in pascua Lucaniae, pabulandi causa transmittat *b*, cum, si *pastiones* bene succederent, hoc labore rustico, plerique fructus vitae beatae & tranquillae ciuibus procurari possent.

Si igitur, quod COLVMELLA obseruauit, praedium carebat *pascuis* *i*), plerique *emebant* aut *conducebant* prata, quae natura praedio subtraxerat *k*), ne necessariis rebus, cum magno incommodo, egerent. SCAEVOLA commemorat plures n. unicipes, diuersa praedia possidentes, quibus pascua deessent. Hinc illos, ait, *saltum communem mercatos* esse, vt singulorum praediorum possessores, *iure compascendi*, in illo saltu virentur, & ius illud compascendi ad successores transmitterent. L. 20. §. 1. D. *si seru. vind.* Proponebatur itaque, si possessores, qui ius compascendi habuerant, praedia sui vendidissent, an etiam ius compascendi cum praedio vendidisse iudicentur. Sed respondit SCAEVOLA, nisi aliud actum sit, etiam ius

e) HORAT. Lib. III. Carm. Od. 18. v. 11.
§ 7. g) VI. G. Ecl. I. v. 46.

f) VARRO de re rust. Lib. III. c. 1.
b) HORAT. Epod. I. v. 26.

pecusue Calabriae — —

Lucania mutet pascuis.

i) COLVMELLA de re rust. Lib. VII. c. 1. §. 7.
Lib. III. c. 1. §. 8.

k) VARRO de re rust.

ius compascendi cum praedio venditum censer, cum, sine pastionibus agrestibus, praedium emtori inutile futurum esse videatur. *dist. L. 20. §. 1. D. si seru. vind.*

Loca igitur pascua, si in praedio non essent, aliunde comparanda erant, tanquam *instrumenta fundi* quaedam *necessaria*, sine quibus possessio fundi nequit exerceri. *L. 12 pr. D. de instruct. & instrum. legat.* Haec talia *iureconsulti*, & veteres rustici, teste SCAEVOLA, PAPINIANO & COLUMELLA¹⁾, *dotes* praediorum appellarunt, cum praedia sine his dotibus inutilia sint, ut virgines conditionem nubendi vix inueniunt, nisi dote vel data, vel promissa. *L. 2. §. 1. & L. 20. §. 1. de instruct. & instrum. legat.*

Emebantur ergo *prata*, si praedium locis pascuis carebat. Immo vero, si non inueniebatur opportunitas *emendi*, veteres *prata*, propter summam indigentiam, *mercede conducebant*. Haec res etiam a nostris rusticis frequentari solet. Inde familiaria vocabula: *Wiesen, Zins, Laß, Wiesen*, & similia, in foris nostris audiuntur. Tempestive autem PALLADIUS monuit, colonum litibus studere, qui agrum suum illis, qui proxime accolunt, *locauerit pro annua mercede* ^{m)}. Enim vero etiam nostri rustici experiuntur, ex *conductione* pratorum, materiam litium enasci, igitur solent, qui agrum confinem aliis locant, singulis annis aut certe biennio vel sexennio exacto, conductores mutare, vel mercedem augere, aut imminuere, ne *prata*, quasi iure *perpetuae locationis* aut *emphyteusicos*, pro annuo & vniformi canone, conductori concessa esse videantur. *Const. Elect. Sax. XL. Part. II.* Pastoribus tamen ecclesiarum hoc datum est, ut *prata ecclesiae* pro certo canone conducta, quamdiu munere suo funguntur, eodem iure retinere possint ⁿ⁾.

Ipsa necessitas igitur docuit agricolas, ut *conducerent* pascua, quae ipsi non haberent. Imperatores VALENTINIANVS, THEODOSIVS & ARCADIVS, cum intelligerent, rusticos, quibus loca pascua deessent, ad egestatem perduc, liberalissimi fuerunt, ideoque prohibendum esse iudicarunt, ne *pensiones*, quae a *conductoribus*, pro pascuis & saltibus priuariis, solui debeant, inconsulto principe, augeantur, neue animalia agriculturum a pastionibus necessariis & pratis, sine idonea causa, arceantur. *L. 1. C. de pasc. publ. & priu.* Praeterea placuit, dominos *pratorum* agri pascui causa a militibus non onerandos, neque incommodo afficiendos esse, *L. 2.*

1) COLUMELLA de re rust. Lib. III. cap. 3. §. 5. & 8. vid. Gerard. de Noode de usufructu Lib. I. c. 7. Oper. Tom. II. p. 408. ^{m)} PALLAD. de re rust. Lib. I. Tit. 6. §. 6. ⁿ⁾ Synodal. Decret. de anno 1673. §. 76. in Cod. Aug. Tom. I. p. 837. und Kirchen. Ordn. ibid. p. 458.

L. 2. & 3. C. eod. vt appareat, fauore dignos cenferi, pratorum & agri pascui possessores.

Quia autem sine re pecuaria res rustica prorsus consumitur, a *serenissimis Saxoniae legislatoribus* constitutum est, etiam possessoribus aedicularum & inquilinis, qui agros & prata non haberent, a domino feudi subinde permitti posse, vt domi suae pascant aliquot pecudes, & prata, pro mercede solita, conducant: Denen Hausgenossen kan das Viehhalten nicht ganz und gar abgestrichet werden o).

Vix est, cur attingam odium *abigeorum*, qui pecudes aut armenta ex *pratis* & *pascuis* subducunt, & rem hominibus maxime *necessariam*, nefario facinore perturbant. L. 1. ff. 1. D. de *abigeis*. Magis attinet monere de crudeli *veneficio*, quo *prata* & agri pascui inficiuntur. Qui enim *veneno* prata corruerunt, si cuiquam nocitum fuerit, viui comburuntur. Cum ex eo scelere, non solum ad pecudes, sed etiam ad incolas regionis, contagio mali penetrare possit. *Constit. Elect. Sax. XVIII. Part. IV.*

Meretur hoc loco obseruari, agros *publicos*, eosque incultos, inprimis proximis colonis locatos esse, ne pastionibus carerent. CAIVS PLINIVS SECVNDVS admonuit, in tabulis *ensoriis* omnia ex quibus populos *reditum* aliquem haberet, pascua appellata esse, quia diu hoc solum *vectigal* fuerit populi romani p). Haec pascua loca, *publicanis* relinquebantur, qui omnia *publica* & *vectigalia* a *ensoribus* conducere solebant. L. 1. ff. 1. D. de *public. & vectigal.* q) Etiam MARCVS TVLLIVS commemorat syluam uenditam, quae in *ensorum pascuis*, hoc est, in indice locorum publicorum, quae a *ensoribus* locabantur, non inueniretur r). Denique VARRO noster tradit, greges ouium ex Appulia in Samnium abigi aestiuatum. Sed mercedem *publicanis* soluendam esse, ait, ideoque colonos teneri, vt numerum pecudum *profiteantur* apud *publicanos*, ne pecus inscriptum, quod coloni non *professi* essent, ex lege *ensoria* *committatur*, & possessoribus eripiat s). Noli mirari, quod *ensores* legem tulerint de *pascuis publicis*, & poenam *iacturae* seu *commissi* colonis constituerint, si pastores, in fraudem *vectigalium*, pecus non *professi* essent apud *publicanos*. MARCVS TVLLIVS enim refert, hoc fuisse munus *ensorum*, vt *praedia publica*, inprimis pascua, ex quibus *vectigalia* redirent,

o) Resol. Grau. de anno 1612. Tit. von Justitien, Sachen, §. 31. in Cod. Aug. Tom. I p. 183. & ibid. Tit. von Renth, Sachen, §. 26. p. 190. p) PLIN. hist. nat. Lib. XVIII. c. 3. q) vid. IVLIVS CAESAR BVLENGERV8 de tributis ac vectigalibus populi romani c. 4. in Gr. et. Thes. antiqu. rom. Tom. VIII. p. 837 seq. r) CIC. Orat. de leg. agrar. contra Rullum cap. 1. s) VARRO de re rust. Lib. II. c. 1. §. 16.

irent, auctoritate populi publicanis locarent, atque operam darent, ne *veftigalia* imminuerentur *e)*. Merito igitur cauebant *censores* in locationibus publicis, ut pecus amitteret, qui, comparcendi *veftigalis* caussa, numerum pecudum, quas in *pascua publica* miserat, non professus esset.

§. III.

*Praeter com-
moditatem
pascendi tri-
plex est fru-
ctus prato-
rum: foenum
primum, foe-
num auctu-
mnale, & si-
cilimenta.
His omnibus
vitur domi-
nus praedii
ante tempus
pascendi.*

Vidimus, vtilius esse praedium, quod pratis & pascuis non caret. Sed vtilitas illa *duplex* est: *altera pactionibus* agrestibus, seu *commoditate pascendi*, *altera fructibus pratorum*, quos *falce percipimus*, & perceptos recondere atque adseruare solemus, continetur. Vtriusque vtilitatis magnus est *fauor*, cum diligens colonus, nec *pactionibus apricis*, nec *pabulo* in *stabulis*, carere possit. Ut de *pactionibus apricis* ordiar, post hyemem *Nec stabulis gaudet pecus, nec arator igni u)*.

Haec Scythiae est intemperies, in cuius regionibus, rustici

— — *clausa tenent stabulis armenta, neque vllae
aut herbae campo apparent, aut arbore frondes x)*,

VARRO quidem obseruauit, quod plerumque magis expediat, pabulum e fundo *depascere*, quam foenum aliis vendere *y)*. Et COLVMELLA, vtilius esse, ait, si pabulum e fundo, domesticis potius pecudibus, quam alienis depascatur *z)*. Quia enim, ut NONIUS MARCELLVS docet, aliud est *alere* pecus, aliud *pascere*, cum pastio interdum etiam *saginationem* desideret *a)*; necessaria sunt plena & *viua* pascua, in quae pecus mittatur, saginandi caussa. Hinc rustici illi, apud VIRGILIUM MARONEM *b)*,

— — *tauros procul, atque in sola relegant
pascua,*

ut remotis aliis, herbas, suo arbitrio, eligant, & omni prouentu pratorum largissime perfruantur. Eleganter idem VIRGILIUS, vtrumque necessarium esse, ait, ut & domi pascantur pecudes, & per aestatem, apricis pactionibus, in pascuis, enutrientur,

— — *nec tota claudes foenilia bruma c)*,

& veris tempore,

in saltus vtrumque gregem atque in pascua mittes d).

Ha-

e) CIC. de LL. Lib. III. cap. 3. It. de nat. deor. Lib. III. cap. 19. *u)* HORAT. Lib. I. Carm. Od. 4. v. 4. *x)* VIRG. Lib. III. Georg. v. 353. *y)* VARRO de re rust. in praef. Lib. II. § 5. *z)* COLVMELLA de re rust. in praef. Lib. VI. § 3. *a)* NONIUS MARCELLVS cap. 5. § 74. apud Gothofred. p. 731. *b)* VIRG. Lib. III. Georg. v. 212. *c)* Ibid. v. 321. *d)* Ibid. v. 323.

Habes *primam* commoditatem pratorum, ut possis gregibus tuis, fructum pratorum *depascere*, & pecus in illis saginare. Sed recte CATO non minus procurandam esse *alteram* utilitatem, ut *fructus pratorum falce demetamus*. Ait enim, cogitandum esse patrifamilias, quam longa sit hyems, ideoque *pabula arida condenda in foenilia*, & diligenter conseruanda esse ^{e)}. Qua de causa ad villici curam pertinet imprimis, ut prouideat, *ne per hyemem pabula iumentis defint* ^{f)}.

Occurrunt enim variae pecoris, in hyeme, necessitates, quae postulant, ut pastores pabula cum delectu praebeant interdum pecudibus,

— — *salsasque ferant praesepibus herbas* ^{g)}.

Neque tamen, *sui* tantum pecoris gratia, *fructus pratorum* conseruant rustici, sed etiam *quaestus* causa, cum fructus illi & pabula, non exiguo pretio vendantur.

Hoc loco obseruandum est, quod PLINIUS SECVNDVS docuit ^{h)}, *tria* esse genera fructuum, qui, praeter commoditatem apricae pactionis, *falce* ex pratis & pascuis *percipiuntur*. Primum est *foenum*, quod circa Kalendas Iunii caedendum est ⁱ⁾. VARRO enim praecipit, herbam in pratis, cum crescere desit, & aestu arescit, falcibus subsecandam esse ^{k)}. COLVMELLA etiam obseruat, hoc foenum, priusquam inaruerit, secandum esse, cum ita largius percipiatur, & pecudibus iucundiorum praebat cibum ^{l)}.

Haec est *prima* messis, quam ex pratis capere debemus. Sed habent prata hoc praecipuum, quod & *repascentur* fructus, & quotannis aliquoties percipiuntur. Succedit igitur *secundus* pratorum fructus, quem veteres *foenum autumnale*, aut *cordum* & foenum *secundarium*, nostri: das Grummet, appellarunt. Est enim *cordum* ^{m)}, quod sero maturescit, ut *olus cordum*, quod in usum hyemis conditur ⁿ⁾.

Haec *secunda* messis, non minus *naturalis* est, &, quia maxime necessaria, usu rusticorum imprimis frequentatur. COLVMELLA docet, ita penuriae hyemis succurrendum esse, ut alatur pecus *foeno autumnali*, quod & agnis & vitulis non minus prodest, quam foenum illud primum & maturum.

^{e)} CATO de re rust. cap. 30. ^{f)} Id. c. 5. §. 5. ^{g)} VIRG. Lib. III. Georg. v. 394. ^{h)} PLIN. hist. nat. Lib. XVIII. c. 28. §. 5. ⁱ⁾ Id. l. c. ^{k)} VARRO de re rust. Lib. I. c. 49. ^{l)} COLVMELLA Lib. II. c. 19. §. 1. ^{m)} FESTVS de verb. signif. in voce: *corda frumenta*, apud Gothofredum p. 275. ⁿ⁾ COLVMELLA Lib. XII. c. 13. §. 2. vid. Praesid. disp. de Mucio Scaeuola Cordo.

rum. Auctumnale enim mollius, & pecori iucundius esse iudicatur o). *Foeni* igitur *auctumnalis* sectio, aequae ac messis *foeni* maturi, ad *ordinarios* & *consuetos* pratorum fructus merito refertur. PLINIVS SEGVNDVS enim docet, ideo post primam sectionem prata riganda esse, ut *foenum auctumnale* postea secari possit p). Scio quidem, prata quaedam *semel tantum* in quibusdam regionibus secari. Nostri haec prata: einnützige Wiesen, appellare solent. Sed norunt illi rustici, vitio agrorum & terrae hoc tribuendum esse, si prata *semel tantum* fructus ferant. Corrigi autem illud vitium posse credunt stercoratione & aliis artibus pastorum. Quare non dubito, prata, quae *semel tantum* a maioribus secta sunt, a diligenti patrefamilias *bis* secari posse, ut etiam *auctumnale foenum* correcto fundi vitio decerpatur. Es saun auch auf einnützigen Wiesen Grummet gemacht werden, wenn gleich der Nachbar daselbst die Huthung hat. Nuper de hac causa disceptabant Aduocati. Proponebatur, dominum fundi ex pratis suis, *nouiter*, contra consuetudinem temporis prioris, *foenum auctumnale* percepisse. Hoc aegre ferebant vicini, quibus *ius compascui*, sed ex illo demum die, quo dominus in pratis pecus suum pascere coepisset, competebar. Dicebant vicini, ita commoditatem *seruitutis pascendi* sibi imminui, contra veterum formam & consuetudinem illius regionis. Prostebatur dominus, se olim *foenum auctumnale* non percepisse, sed statim post diem Ioannis, foeno primo defecto, pecus suum in pascua misisse, & vicinos ad *ius compascui* admisisse. Sed aiebat dominus, se correxisse vitium pratorum, ideoque mutato consilio, malle *foenum auctumnale* percipere, & serius pascere in pratis suis: hinc vicinos irasci non posse, si & ipsi tempus, quo dominus pascere coepisset, expectare cogerentur. Praeterea vero apparebat in quibusdam tabulis antiquis, haec prata, quae nunc quidem *bis* secta erant, designata esse nomine pratorum, quae *semel tantum* secarentur: Es waren die Wiesen in einem alten Recess, der den Grund-Herrn nicht angien, einnützige Wiesen genennet worden. Contra vero, obstabat vicinis, quod pacto non comprehensum esset, ne dominus *bis* secaret prata sua, neue foenum auctumnale atque reliquos fructus pratorum ordinarios perciperet, priusquam pecus in pratis pasceret. Quia igitur foenum auctumnale, das Grummet, ad fructus praediorum ordinarios refertur, & cuilibet domino permissum est, ut corrigat vitium fundi sui; censuimus, dominum *nil insoliti* fecisse, qui ex pratis, *semel tantum* secari solitis, etiam *foenum auctumnale* percepisset: Däß er auf einnützigen Wiesen Grummet machen lassen. Propter strictam enim *seruitutis* interpretationem, visum est, vicinos, qui, post *certum tempus* compascui iure uti poterant, non *prohibere* posse, quo minus dominus, ante illud tempus, fructus pratorum ordinarios, ideoque etiam foenum au-

o) COLUMELLA de re rust. Lib. VII. c. 3. §. 2.
Lib. XVIII. c. 28. §. 5.

p) PLINIVS hist. nat.

auctumnale, demeteret ex pratis suis. Itaque mense Iulio a. 1754. Icti Vitembergenſes reſponderunt: repellendos eſſe vicinos, qui, propter ius compaſcui, dominum fundi impedire vellent, ne, priuſquam prata aperi-
rentur, foenum cordum perciperet ex fundo: daß Klägers Suchen nicht
ſtatt hat.

Tradidimus de primo & ſecundo feno, aeſtiuſo atque auctumnali.
Sed, praeter hunc duplicem fructum, attingendus eſt etiam tertius, quem
veteres *ſicilimentorum* nomine inprimis notauerunt. Noſtri hunc fructum
tertium, das Graſen auf denen Wieſen, darauf ein anderer die Koppelhu-
thung hat, appellare ſolent. VARRO enim obſeruat, poſt ſecundam ſectio-
nem pratorum, qua foenum auctumnale percipitur, nachdem das Grummet
abgebracht, prata *ſicilienda* eſſe, hoc eſt, *falcibus* conſectanda, vt herbae
a foeniſecis relictæ, aut repullulantes decerpantur, ne pratum tuberoſum
ſiat q). Idem PLINIVS SECVNDVS fieri debere docet, cum non inu-
tile ſit pratis, ſi poſt quamlibet ſectionem *ſiciliantur*, vt herbae, quæ foe-
niſecæ praeterierant, pecoris alendi cauſa, demetantur r). CATO teſta-
tur, haec *ſicilimenta* pabulum eſſe ouibus, ideoque monet, vt diligenter
conſeruentur s). Hoc opus, cum magnum laborem non deſideret, more
maiorum, etiam in feriis fieri potuiſſe, COLVMELLA indicauit t). Sunt
autem *ſiciles* aut *ſicilices*, ferramenta, quibus aliquid ſecari poteſt u), vnde
ſicilimenta nomen acceperunt.

Comprobauimus, etiam *ſicilimenta*, das Graſen, naturaliter, & niſi
aliud actum ſit, ad fructus ſolitos pratorum referenda eſſe, & nomine fru-
ctuum, unter dem Namen der gewöhnlichen Wieſen-Nußung contineri.
Cum enim fructuarius etiam, teſte PAVLLO, quicquid in fundo *naſcitur*,
merito ſibi vindicet: L. 59. §. 1. D. de uſufruct. Multo magis dominus,
qui ex cauſſa domini fructus capit, etiam *ſicilimenta* pratorum, tanquam
tertium fructum fundi ſui percipere poterit, quamuis ſeruitus paſcendi com-
petat vicino. Ita nouiſſime Curia provincialis Vitembergenſis, hoc anno in
Termino Michaelis iudicauit. Vicinus in proceſſu poſſeſſorio ſummariſſimo
obtinuerat, vt in quaſi poſſeſſione iuris paſcendi defenderetur. Dominus
fundī *ſicilimenta*, ſeu herbas recentes falce demetebat, pecoris alendi cau-
ſa: Er ließ auf ſeinen Wieſen graſen. Vicinus querebatur, ita ſe turbari in
poſſeſſione iuris paſcendi, ſi dominus herbas decerperet. Reſpondimus,
nihil proponi, cur dominus prohiberi poſſit, ne fructibus communibus pra-
torum uteretur. Ius enim poſſeſſionis ſtrictè interpretamur, ideoque poſ-
ſeſſio

V 2

q) VARRO de re ruſt. Lib. I. c. 49. §. 2. r) PLIN. hiſt. nat. Lib. XVIII.
c. 28. s) CATO de re ruſt. c. 5. §. 8. t) COLVMELLA de re ruſt.
Lib. II. c. 22. §. 3. u) A. GELL. Noct. Attic. Lib. X. c. 25. Feſt. de verb.
ſignif. voce: *ſicilices*, p. 436.

sessio iuris pascendi non continet ius prohibendi, ne dominus demetat herbas, & sicilimenta, quae ad fructus ordinarios pratorum referuntur. Quapropter hae rationes adiectae: Dieweil die Possess in dem libellirten Zeiche Gras zu hauen, mit der Huthung in solchem Zeiche, da sich Kläger darwider nicht gereget, wohl benammen stehen kann.

Sed haec facilius in *caussa possessionis* admittebantur. Acrius vero de illo argumento disputatum est, cum *instituto processu petitorio* de iure vicini quaereretur. Occurrebat eiusmodi species anno superiori, quam Advocati vtrique magna diligentia tractarunt. Dominus prati permiserat vicinis, ut *post diem Galli*, quorannis, *iure compascui*, in prato suo vterentur. Idem dominus, *ante diem Galli*, omnes fructus pratorum perceperat, non solum foenum primum, & auctumale, sed etiam sicilimenta & herbas, quae post secundum foenisecium prouenerant. Vicini aiebant, ita imminui ius compascui, quod ipsi acquisiuisent, ideoque arbitrabantur, non permittendum esse domino, ut tertium fructum perciperet ex pratis suis. Sed mense Iulio A. 1754. *Scabini Lips.* responderunt, actioni locum non esse. Ipsa verba sententiae apponam: Daß Klägers Suchen nicht statt hat, er auch die durch diesen Proceß verursachte Unkosten denen Beklagten zu erstatten verbunden. Res erit loculentior ex rationibus adiectis: Dieweiln Klägern kein Recht zustehet zu verhindern, daß Beklagte die Zeit über von Mariä Verkündigung bis Galli, da sie als Eigenthümer das Ihrige zur freyen Disposition haben, ihre Wiesen zu zwey, und mehremahlen nicht abmehren, und so gut, als sie können, nutzen mögen, gestalt wenn schon bishero nicht alle Jahre die Abmehnung zu mehrern mahlen geschehen, gleichwohl die in derer Beklagten Willkühr stehende Unterlassung Klägern kein Befugniß, es ihnen auch in Zukunft zu verwehren, zuwege bringen, noch Kläger, daß es denen Beklagten jemahls untersagt, und dabey acquiescirt worden, anzuführen, oder dessen einseitig abgehörte Zeugen, in Rotul. fol. 25. ad Art. 6. und 8. etwas zu seinem Vortheil zu behaupten vermocht; So ist von uns gesprochenemassen billig erkannt. Actor quidem prouocabat ad Curiam Provincialem, & acriter instabat. Sed ab hac etiam iudicatum est: nihil apparere, quod efficeret, ut a priore sententia discederetur: Daß in erster Instanz wohl gesprochen und übel appelliret. Quia tamen non desunt *causae* dubitationis, superest, ut illas diligentius excutiamus.

§. IV.

Servitus pascendi ipso iure ad certum tempus restricta est,

Nimirum, propter *strictam* servitutis interpretationem, non permitimus vicino, ut dominum fundi *prohibeat*, quo minus, *ante tempus pascendi*, fructus pratorum libere percipiat, salvo iure servitutis. Hoc ut facilius intelligatur, observandum est, *ius pascendi* pecus in fundo alieno, sem

semper odiosum fuisse, ut ne quidem inter quatuor illas servitutes praedio-
rum rusticorum, quae diutius in usu fuerunt, a veteribus commemoretur. *neque contri-*
net ius pro-
hibendi ne
dominus fru-
ctibus utatur
usque ad
diem servi-
tuti adie-
ctum.
L. 1. D. de serv. praed. rust. Successu enim temporis demum, cum auctae
essent necessitates rusticae, usu hominum & interpretatione, antiquis servi-
tutibus adiectum est *ius pascendi*, ut liceret pecus suam agere in pascua
vicini. VARRO nobis auctor est, usu introductum esse, ut, si dominus
praedii prata possideret, & pecus ipse non haberet, alienum pecus reciperet
pascendi causa x). Quapropter olim dubitatum, an queat *servitus pascendi*,
quasi necessaria, praedio imponi, & NERATIVVS tandem definivit, posse
ita servitutem constitui, ut boues, per quos fundus colitur, in vicino prae-
dio pascantur. *L. 3. pr. D. de serv. praed. rust.* Antea quidem *ius com-*
pascui, iure familiaritatis & vicinitatis, videtur interdum *precario* permis-
sum esse, si vicinus pascuis careret. Hac de causa CATO patrifamilias
inprimis commendavit, ut *vicinos* sibi conciliare studeat, qui necessitatibus
rei familiaris benevolentia mutua succurrant y). Cum contra, si *vicinos*
amicos non haberemus, ne in nostro quidem praedio pecus negligentius pa-
scere liceret z).

A vicinis igitur, contra maiorum consuetudinem, non sine metu rixa-
rum & litium a) impetrari debuit, ut liceret pecus *pascere*, in fundo alie-
no. Sed recte CELSVS observavit, si etiam *perpetua* servitus sit constitu-
ta, illam ita accipiendam esse, ut ista *civiliter* utamur, & cum *minimo* fun-
di servientis *detrimeto*. *L. 9. D. de serv.* Generaliter receptum est, ne
per servitutem *commoditas* & usus rei suae domino intervertatur. *L. 13. in*
fin. commun. praed. tam urb. quam rust. Sed praecipua *pratorum com-*
moditas, ut supra diximus, posita est in foeno primo atque autumnali, in
herbis & scilimentis, ne dominus egeat pabulo necessario, ad pecus in hye-
me alendum. VLPIANVS hanc propriam naturam pratorum appellat, ut
fructus in illis *falce* capiamus, hoc est, ut foenum & herbas demeramus.
L. 31. D. de verb. sign. Quis igitur pateretur, a vicino, propter *ius pa-*
scendi, dominum praedii prohiberi, ne fructibus pratorum ordinariis ante
tempus pascendi uteretur. Opportune BERGERVS admonuit, illum, qui
ius pascendi habet, *ius foeni* & herbae secandae non habere, cum hi fru-
ctus domino fundi relinquuntur b).

Igitur possessor praedii fructus pratorum libere percipiet, ante *tempus*
pascendi, ne rei commoditas eripiat domino, qui ex fundo, & propter
pos-

x) VARRO de re rust. Lib. I. c. 21. Columell. de re rust. in praef. Lib. VI. §. 2.

y) CATO de re rust. c. 4.

z) COLYMELLA de re rust. Lib. I. c. 1. §. 7.

a) PALLAD. de re rust. Lib. I. Tit. 6. §. 2.

b) de BERGER oecon. iur.

Lib. II. Tit. 3. §. 10. not. 13. p. 311.

possessionem fundi, *tributa & vectigalia* soluere tenetur. Hoc intellexit Imperator CONSTANTINVS, qui propter *tributorum* soluendorum necessitatem, dominos suae rei moderatores, & arbitros esse, & pleraque negotia suo arbitrio administrare voluit, ut onera domini, commoditate fructuum, pensentur. *L. 21. C. mandati.* Ex hoc fonte deducitur, quod PROCVLVS ait, dominum vicino *damnum non facere*, si, in suo subsistens, vicino *lucrum* aliquod intercipiat, quod hic potuisset percipere, si dominus negligentius rem suam tractauisset. *L. 26. D. de damno infecto.* Igitur, nec vicinus conqueri poterit, si dominus fundi, omnes fructus, quos capere potuit, ipse perceperit, ante tempus pascendi, quamuis vicinus, neglectis a domino fructibus, commodius pascere in pratis alienis potuisset. Merito igitur, in speciebus, quas in capite proximo enarrauimus, absoluendi fuerunt domini pratorum, qui, ante diem pacto constitutum, omnes fructus, etiam foenum autumnale, & sicilimenta, & herbas repullulantes decerpserant, ne propter seruitutem vicini, commoditate domini carerent; sibi enim imputare debuit vicinus, quod non luculenter sibi cauerit in conuentione, ne dominus foeno autumnali aut renascentibus sicilimentis vteretur. Eandem rationem etiam, in praediorum urbanorum seruitutibus, sequimur, ut domino relinquatur libertas domini in omnibus illis negotiis, quae non luculenter in seruitutibus sunt restricta. Hinc dominus potest prospectui officere, quamuis vicino constituerit seruitutem alius non rollendi. *L. 12. D. de seru. praed. rust.*

Ante tempus pascendi igitur, etiam in rustico praedio relinquenda est domino libertas, re sua, utcumque visum est, fruendi. *Tempus* autem adiacere posse seruitutibus, PAPINIANVS obseruauit, quamuis olim temporis adiectio, non *ipso iure*, sed tantum *ope exceptionis*, ius seruitutis imminueret. *L. 4. pr. D. de seru.* Certe *modum & temporum interualla*, per quae vicinus seruitute vteretur, obseruanda esse placuit, propter strictam seruitutis interpretationem. *L. 4. §. 1. D. eod. c)* Etiam in seruitute viae, ad certum locum restrictae, placuit, ceteras glebas liberas esse, ut dominus reliquis partibus praedii suo arbitrio utatur. *L. 13. §. 1. de seru. praed. rust.*

Quemadmodum igitur, si seruitus *loco* circumscripta est, reliquae partes fundi *liberae* manent: ita, si dies certus seruituti adiectus est, *religua tempora libera* manebunt. Hinc nemo dubitare potest, quin dominus, ante illud tempus, omnes fructus pratorum, iure suo percipiat, licet plus lucri peruenisset ad vicinum, si dominus illos fructus in pratis reliquisset. Hoc vnum attinet monere, mutato Kalendario, diei, post quem ius pascendi

c) vid. Praef. in disp. de *seruitutibus ad certum modum restrictis.*

di concessum est, dies decem adiciendos, quibus exactis, vicino prata pascua aperiuntur: Daß mit der Huthung 10. Tage später, als vorher gewöhnlich gewesen, angefangen werden solle ^{d)}. Immo vero, si non adiectum sit tempus, ita servitutem pascendi interpretamur, ne vicinus pascat, nisi tempore consueto, fructibus ordinariis a domino perceptis ^{e)}. Rustici vero non solent pascere pecudes in pratis, nisi fructibus defectis, cum pecudes, teste COLVMELLA, post foeniseeia demum, zu offenen Zeiten, ad pastum admittantur ^{f)}. Moribus enim, propter summam utilitatem, introductum, ut prata certis mensibus custodiantur ^{g)}, quod tempus nostri rustici geschlossen Zeiten appellare solent ^{h)}. Sed nolo recoquere, quae ab omnibus interpretibus copiosius traduntur.

§. V.

Satis, credo, comprobavimus, dominum prohiberi non posse, quo minus omnes fructus pratorum, ante diem pascendi definitum, libere percipiat. Sed video, quid te pungat, ideoque dabo operam, ut scrupulus tibi eximatur. Ais enim, servitutes, imprimis si testamento relictæ sunt, interdum plenam significationem habere, ut omnia, quae non excepta sunt, vicino concessa videantur. *L. 6. D. de serv. leg.* Sed respondeo, hanc esse plenam significationem servitutis, ut omnia dominanti permittantur, sine quibus servitus exerceri non potest. Ius autem pascendi, quod post diem certum conceditur, ita exerceri potest, ut, quae supersint, post illum diem a pecudibus depasci possint, etiamsi dominus antea fructus perceperit. *Arg. L. 42. D. de usufr. Et quemadm.* Non enim solent pecudes, nisi post foeniseeia admitti, hinc non imminuitur servitus, si dominus antea iure suo in praedio utatur.

Dominus non potest impedire ius pascendi semel constitutum, nec faciem fundi mutare cum damno dominantis.

Sed obstat nobis IAVOLENVS, qui *L. 13. ff. 1. D. de serv. praed. rust.* servi ut constituta, ait, dominum nihil facere posse, quo servitus impediatur. Est haec aliqua dubitatio, quae digna est, ut diluatur. Sed dilueretur facile, si cogitaueris, quod non impediatur servitus, si dominus fructum percipiat ante diem constitutum, & postea vicino, quod superest, aut quod renascitur, relinquat. MARCELLVS enim permittit, ut dominus fundo suo, prout visum est, frui possit, modo ius & necessitas vicini non prorsus corrumpatur. *L. 10. in fin. D. de serv. praed. urb. L. 9. de serv.*

^{d)} Mand. Elect. Sax. de dato 6 Mart. 1700 wegen Verbesserungen des neuen Calendars, in Cod. Aug. Tom I. p. 241. ^{e)} vid. CARPZOVIVS in Jurisprud. forens. Rom. Saxon. Part. II. Const. XLI. Def. IV. p. 689. ^{f)} COLVMELLA de re rust. Lib. II. cap. 18. §. 6. ^{g)} PALLADIVS de re rust. Lib. III. Tit. 1. mense Februario. ^{h)} De tempore clauso vid. de Lerger Oecon. iur. Lib. II. Tit. 3. §. 9. not. 2. p. 308.

seru. praed. rust. PAVLLVS quidem, ne in personalibus quidem seruitutibus, domino concedit, ut causam fructuarii, aut vsuarii, *deteriorem faciat*, aut interceptat commoditatem seruitutis. *L. 23. D. de usu & habit.* Sed respondebimus PAVLLO, seruitutem non *deteriorem* fieri, si vicino illud relinquamus, quod natura seruitutis continetur. Haec autem est natura iuris pascendi, ut pecudes vicini illa tantum decerpant, quae post diem constitutum, in pascuis *superfunt*.

Venit quidem in mentem, quod DIOCLETIANVS *L. 7. C. de seru. & aqua*, prohibeat, ne quid *contra veterem formam & observationem* innovetur. Quare poterat videri, quod domino non concedendum sit, ut fundo suo *aliter*, quam antea *solitus fuerat*, fruatur, et ne foenum autumnale aut sicilimenta decerpant ex pratis, ex quibus illa, prioribus annis, non decerpserat. Sed res ipsa loquitur, DIOCLETIANVM de iure aquae agere, quod per *praescriptionem* acquisitum est, cui dominus, mutata fundi forma, aliquid detrahare non potest. Nunquam vero Imperator domino interdixit, ne rebus suis, vicunque visum est, fruatur, salva forma fundi & salvo iure seruitutis. Ius autem seruitutis saluum manet, si vicino relinquatur, *quod superest*, nisi per pactum aut praescriptionem *ius prohibendi* nactus sit, ne dominus omnes fructus percipiat ex fundo suo. Opportune CARPZOVIVS observat, seruitute pascendi constituta, non prohiberi dominum, quo minus alio modo, quam antea solitus est, suo praedio fruatur, sed hoc tantum interdici, ne *facies fundi mutetur*, cum damno vicini dominantis. Ideoque dominus, & *genus culturae & modum fruendi* poterit mutare, & suo arbitrio res administrare, ante tempus pascendi constitutum ⁱ⁾.

Illud tamen expeditum est, quod *arare* non liceat in fundo pascuo, aut frumentum in pratis *serere*, si vicino ius pascendi sit permissum. VARRO observavit, veteres pastores, propter avaritiam, *contra leges*, agros segete consitos, in prata mutavisse ^{k)}. Hoc autem non facile permittendum erat, ne annona vexaretur, quae sit carior, numero aruorum immutato. *L. 6. D. de extraord. crim.* Sed videri possit, publice utilius futurum, si *augendae* annonae causa, prata *frugibus* confererentur.

Quia vero etiam *pascuorum* non est exigua utilitas, & nemini ius quaesitum temere auferri potest; *serenissimo Saxoniae legislatori* placuit, non posse *arari* prata, aut segetibus conseri, si vicino ius pascendi comperat in solo nostro. Vna species excipitur, ut liceat prata in agros frumentarios convertere, si nihilominus satis agrorum superfit ad pascendum, quamvis

ⁱ⁾ CARPZOV. Iurisprud. forens. Rom. Saxon. Part. II. Const. XLI. Def. 5. p. 689.

^{k)} VARRO de re rust. in praef. Lib. II, § 4.

uis dominus partem aliquam conseruerit frumentis. Hoc enim casu, vicini, qui satis pascuorum retinet, non interest, quomodocunque dominus agris reliquis fruatur. *Const. Elect. Sax. XLI. Part. II.* Der Grundherr kann zu Nachtheil dem, so das ius pascendi erlanget, den Grund und die Ländern nicht umreißen, oder zu Acker machen, und wo solches Umreißen geschehen, so muß der Grundherr das umgerissene zu Weide wieder liegen lassen, es wäre denn an dem, daß sonst derer Derter genug Weide vorhanden, daß durch solches Umreißen, demjenigen, welcher die Servitut hat, dieselbe nicht geschmälert, oder entzogen würde.

Haec habui, quae de fructibus pratorum, ante tempus pascendi, perceptis exponenda videbantur. Sed satis prata irrigauimus; igitur hos riuulos claudemus.

CIV.

OBSERVATIONES

DE

POENA INSTIGATIONIS.

AD LEGEM XX. D. DE HIS QVI NOT. INFAM.

VITEMBERGAE, DIE DECEMBRIS CIOIO CCLIV.

Lex XX. D. de his qui notantur infamia.

PAPINIANVS Lib. I. Responsorum.

Ob haec verba: sententiae Praefidis prouinciae: *Callido commento videris accusationis instigator fuisse*: pudor potius oneratur, quam ignominia videtur irrogari. Non enim, qui *exhortatur, mandatoris* opera fungitur.

§. I.

Quaedam virtutes *frenis*, pleraeque *stimulis* indigent ^{a)}, vt flagrantibus animis ardentes quasi faces & noui igniculi subiiciantur ^{b)}. Certe *instigatio virtutis causa, praemium meretur. Instiga-*

a) L. ANNAEVS SENECA de vita beata c. 25. Fasc. XI.

b) TAC. hist. Lib. I. c. 24.